

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

Prevencijos efektyvumo skatinimas aktualizuojant problemą

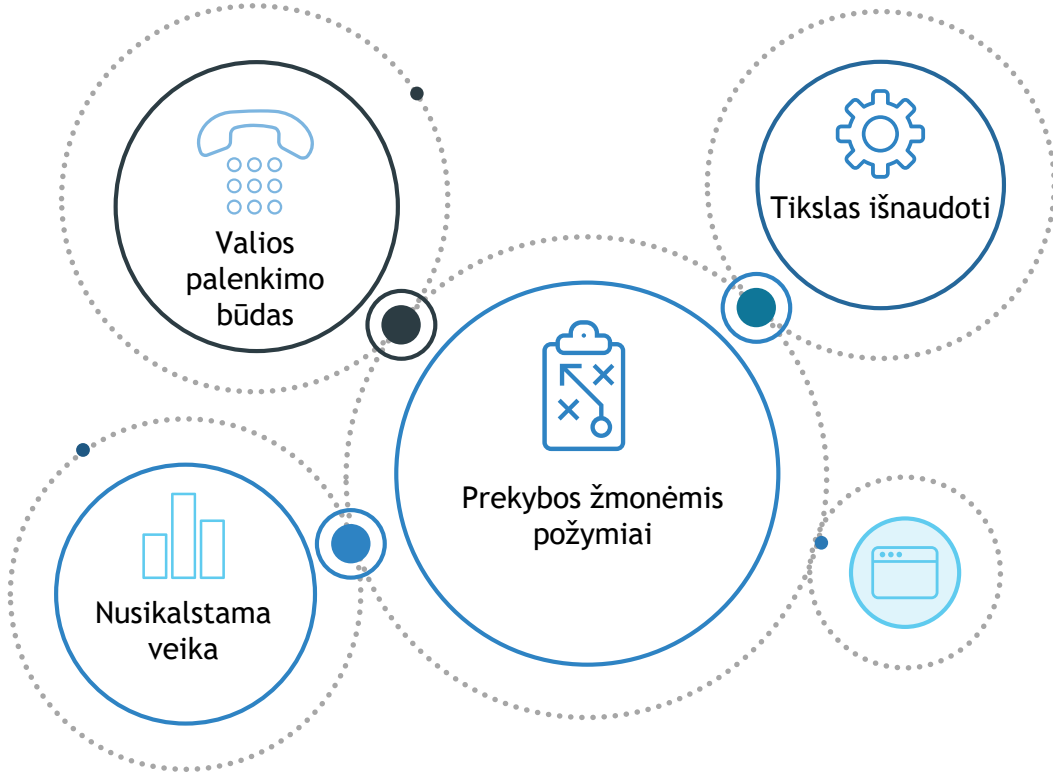
Sandra Galdikaitė
Julius Mitė

Turinys

<u>Prekybos žmonėmis nusikaltimo elementai</u>	p.3
<u>Nusikalstamos veikos</u>	p.4
<u>Valios palenkimo būdai</u>	p.5
<u>Problemos aktualizavimo svarba</u>	p.6
<u>Prevencijos vykdytojai Lietuvoje</u>	p.7
<u>Efektyvios prevencijos principai</u>	p.8
<u>Socialinė informacinė kampanija</u>	p.9
<u>Žinių forumas</u>	p.10
<u>Siūlomi prevencijos būdai bažnyčiai</u>	p.11
<u>Kitos prevencinės veiklos</u>	p.12

Siekiant efektyvios prevencijos, yra svarbu žinoti aiškius elementus, kurie sudaro šio nusikaltimo visumą.

Remiantis Lietuvos Respublikos (toliau LR) Baudžiamuoju kodeksu ir 2015-12-17 LR generalinio komisaro, LR Vidaus reikalų ministro ir LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. I-327/1V-1015/A1-758 buvo patvirtintos „Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijos“, kuriose yra numatyti kertiniai elementai. Prekybos žmonėmis požymiai ir vienas svarbiausia elementų, siekiant suprasti nusikaltimo specifiką ir užkirsti jam kelią vykdant prevenciją.

 Nusikalstama veika	 Valios palenkimo būdas	 Tikslas išnaudoti
Žmogaus pardavimas arba kitoks perleidimas	Fizinis smurtas	Vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis:
Pirkimas arba kitoks įgijimas	Grasinimai	Prostitucija
Verbavimas	Pasinaudojimas priklausomumu	Priverstinis darbas
Gabenimas	Pasinaudojimas pažeidžiamumu	Fiktyvios santuokos
Laikymas nelaisvėje	Apgaulė	Nusikalstamoms veikoms daryti
		Pornografijai arba seksualiniam išnaudojimui
		Organų ar audinio ląstelės išėmimui
	Sumokėjimas ar kitoks turčinės naudos suteikimas asmeniui, kuris faktiškai kontroliuoja nukentėjusįjį	Kitais išnaudojimo tikslais

SVARBU

Aukos sutikimas veikos pripažinimui prekyba žmonėmis reikšmės NETURI, jei aukos sutikimas gautas panaudojant bent vieną iš BK 147str. Dispozicijoje nurodytų valios palenkimo būdų.

Nusikalstamos veikos

Prekybos
žmonėmis veikos
(Alternatyvios)

Gabenimas

Žmogaus
pardavimas ar
kitoks perleidimas

Verbavimas

Laikymas
nelaisvėje

Pirkimas arba
kitoks įgijimas

 Verbavimas - kito žmogaus skatinimas (įtikinėjimas, pažadai, siūlymai) atlikti veiksmus (duoti sutikimą, pasirašyti sutartį, vykti į užsienį ir t.t.), kurie leis vėliau tą žmogų išnaudoti. Asmuo gali būti verbuojamas slepiant arba neslepiant fakto, kad jis bus išnaudojamas.

 Gabenimas - išnaudojimo tikslais atliekamas asmens transportavimas iš vienos vietos į kitą (vežimas automobiliu, lydėjimas kelionėje traukiniu ar lėktuvu ir pan.). Asmuo gali būti gabenamas ne tik į tą vietą, kur jis bus išnaudojamas, bet ir į kitą vietą, pvz., parodyti galimam pirkėjui, apgyvendinti prieš gabenant į užsienį ir pan. Tai gali būti daroma vienos šalies ribose arba iš vienos šalies į kitą.

 Laikymas nelaisvėje - išnaudojimo tikslais žmogaus laikymas tokiomis sąlygomis, kai jis negali daryti fizinių judesių (pvz., žmogus surištas) arba judėti erdvėje (pvz., uždarytas kambaryje) ar pasirinkti savo buvimo vietos (pvz., apsauga neleidžia palikti namo teritorijos). Nukentėjusysis gali būti laikomas nelaisvėje prieš jo valią arba jo sutikimu. Sutikimas būti laikomam nelaisvėje nepanaikina galimybės inkriminuoti šią veiką, nes svarbu yra ne tai, kaip nukentėjusysis vertina situaciją, bet objektyvus jo negalėjimas pasirinkti savo buvimo vietos.

 Pirkimas arba kitoks įgijimas/perdavimas ar kitoks perleidimas - pardavimo-pirkimo, įgijimo-perleidimo sandorius šiuo atveju negalima remtis atitinkamomis Civiliniame kodekse numatytais taisyklėmis. Kaip prekybos žmonėmis požymiai, minėti išnaudojamieji sandoriai gali būti paaiškinti kaip kontrolės kito žmogaus atžvilgiu įgijimas ar perleidimas.

Valios palenkimo būdai

Pasinaudojimas pažeidžiamumu - tai toks poveikio būdas, kai naudojamosi tokia asmens padėtimi, kai jis neturi kito priimtino pasirinkimo, todėl priima prekeivio žmonėmis sąlygas. Pažeidžiamumą apibūdina tokios padėties požymiai: sunki materialinė padėtis, mažametystė ar nepilnametystė, jaunas amžius (asmuo iki 29m), įvairūs psichikos ir elgesio sutrikimai, menkas išsilavinimas, socialinių įgūdžių stoka, įvairios priklausomybės, buvimas šalyje nelegaliai ir kt.

Pasinaudojimas priklausomumu - tai specifinė psichinės prievartos rūšis, kai nukentėjusiajam tiesiogiai arba užuominomis leidžiama suprasti, jog norint išvengti tam tikrų nemalonumų jis privalo paklusti kaltininko, nuo kurio priklauso, valiai. Galima išskirti šeimyninį, materialinį, tarnybinį ar kitokį priklausomumą.

Apgaulė - tai sąmoningas pranešimas melagingų, tikrovės neatitinkančių žinių apie tam tikras aplinkybes ir faktus (būsimą darbo pobūdį ar veiklą, gyvenimo sąlygas, atlygį už darbą ir pan.) arba jų nuslėpimas ar nutylėjimas, kai tokių duomenų paskelbimas galėtų turėti esminės reikšmės aukos apsisprendimui.

Fizinis smurtas teismų praktikoje suprantamas kaip tyčiniai veiksmai, kuriais pažeidžiamas nukentėjusiojo asmens kūno neliečiamumas, žmogaus kūno audinių ar organų anatomicinis vientisumas arba jų funkcijos. Tai gali būti nukentėjusiojo mušimas, rankų užlaužimas, nukentėjusiojo užgulimas, prispaudimas, smauginimas, priverstinis alkoholio, narkotinių, psichotropinių medžiagų ar žmogaus valią paveikiančių vaistų sugirdymas ir pan. Kaltininkas gali naudoti fizinį smurtą įbauginimo tikslais, kerštaudamas už nepaklusnumą, tenkindamas savo iškreiptus seksualinius norus ir pan.

sumokėjimas įgyjant žmogų prilygsta vergijai ir savaime rodo pavojingumą visuomenei.

Grasinimas gali būti apibrėžtas kaip pavojingas tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai verčiant bijoti (bauginant), kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų ar neveikimo atsirastų tam tikros neigiamos pasekmės. Grasinimai gali būti išreikšti žodžiu, raštu ir kitu elgesiu (gestais, mimika, garsiu rėkimu, ginklo, peilio ar kito panašios paskirties daikto rodymu, turto naikinimu, nuolatiniais paktiniais skambučiais, asmens atviru sekimu, baimę keliančios aplinkos sukūrimu ir kt.). Grasinimo paskirtis prekyboje žmonėmis yra primesti aukai savo valią ir užtikrinti jos elgesio kontrolę.

Kodėl reikia aktualizuoti problemą?

NES

Analizuojant galiojančią prekybos žmonėmis normą jos taikymo prasme, labai svarbu įvertinti galimybę ją taikyti atvejams, pirma, **kai nukentėjusysis sutinka būti išnaudojamas**; antra, **kai veika nutraukta žmogaus verbavimo arba perleidimo stadijoje**, kai nukentėjusysis dar **nebuvo išnaudojamas**, jo atžvilgiu **nebuvo taikomos griežtos laisvės kontrolės priemonės**; trečia, **kai įtariamasis atlieka tik techninę funkciją** prekyboje žmonėmis, pvz., verbuoja merginą užsiimti prostitucija arba gabena ją į užsienį užsiimti prostitucija, arba iš vienos miesto vietos į kitą parodyti pirkėjui, nesiimdamas jokių prievartos, apgaulės ir kitų būdų, numatytų BK 147 straipsnyje, taip pat neturėdamas asmeninio siekio išnaudoti to žmogaus gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn **dėl PREKYBOS ŽMONĖMIS**.

Nėra vieno atsakingo asmens ar parlamentinio dėmesio

Tikras aukų skaičius gali būti ir 10 kartų didesnis

Manoma, kad prekyba žmonėmis vis dar pasireiškia tik per prostitucija

Visuomenė nesupranta kas yra prekyba žmonėmis

Problemos priežastys

- Nepakankamas valstybinis dėmesys problemai
- Pavienės institucijos nesupranta problemas, nieiško naujų sprendimo būdų
- Prekyba žmonėmis yra latentinis nusikaltimas

Žmonės, neturėdami išsilavinimo ir jokių kvalifikacijų, **yra linkę tikėti pažadais**, kurie dažnai atvejais juos įvilioja į spąstus - nemokant užsienio kalbos vis tiek vyksta į užsienį siekdami užsidirbti. **Neįsigilina į darbo pasiūlymų patikimumą ar realumą** (pvz. valandinis darbo užmokestis už žemės ūkio darbus yra labai stiprus signalas apie būsimą galimą išnaudojimą). Yra **linkę atiduoti savo dokumentus** žmonėms, kurie juos verbavo, tikėdami, jog tai yra reikalinga, dėl to vėliau susiduria su laisvės apribojimu.

Baimės ir gėdos jausmas neleidžia žmonėms kreiptis pagalbos - visuomenė ir pats nukentėjusysis nuo prekybos žmonėmis yra linkę galvoti, jog jie yra „patys kalti“, tačiau ši situacija, iš dalies, yra susidariusi **dėl nepakankamo problemos aktualizavimo**, mat žmonės ir ypatingai nukentėję nuo prekybos žmonėmis nežino, jog už nusikaltimus, kuriuose buvo prieš juos naudojama prievarta, **NĖRA BAUDŽIAMI**.

Kas vykdo prevenciją Lietuvoje?

VRM yra atsakinga už 2017-2019 m. kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano koordinavimą, pagal kurį yra vykdomi įvairūs prevencijos užtikrinimo projektai. Policijos departamentas prevenciją vykdo per bendruomenės pareigūnų apmokymus, kurie skatina atpažinti problemą bei suteikti žinių apie ją savo bendruomenių nariams. ŠMM prevenciją vykdo švietimo įstaigose, edukuojant vaikus ir jaunimą apie prekybą žmonėmis. Ir t.t

Žiniasklaida prevenciją vykdo per įvairius straipsnius spaudoje, taip informuojant visuomenę apie galimus nusikaltimo būdus ir rūšis ir potencialiai atgrasant žmones nuo įtartinų pasiūlymų priėmimo.

NVO sektorius ženkiai prisideda prie prevencijos viešindami sukrečiančias aukų istorijas, taip pat atskleidžiant problematiką iš praktinės pusės ir kitais būdais.

Bažnyčios ir savivaldybių įsitraukimas į prevenciją yra efektyvinamas per pilotinius STROM II projektus (Tauragėje ir Kaune), siekiant sukurti koordinacinį mechanizmą.

Užsienio lietuvių bendruomenių vykdoma prevencija yra labiausiai pastebima Jungtinėje Karalystėje dėl didžiausių problematikos mastų, JK bendruomenė yra labiausiai įsitraukusi.

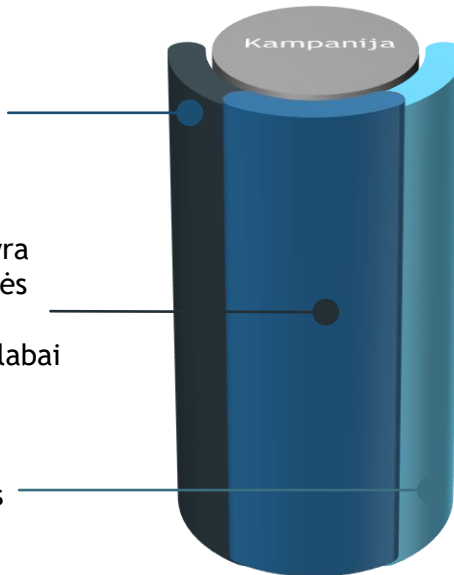

Verslo įsitraukimas yra labai svarbus, kadangi verslas yra suinteresuotas, kad nebūtų išnaudojimo jų darbų grandinėje (pvz. kad nebūtų prekybos žmonėmis apraiškų pas subrangovus statybų versle)

Kokia prevencija yra efektyvi?

Informacinės prevencinės kampanijos vis dar išlieka tarp populiariausių prevencijos priemonių

- Efektyvus bendradarbiavimas tarp skirtingų suinteresuotų šalių
- Efektyvus priemonių koordinavimas
 - Išvengiama dubliavimo
 - Be efektyvaus koordinavimo yra nepasiekiamos tikslingos grupės
 - Išvengiama resursų švaistymo
 - Inicijavos be tęstinumo turi labai mažą poveikį, yra greitai užmiršamos
- Teisingas tikslinės grupės nustatymas

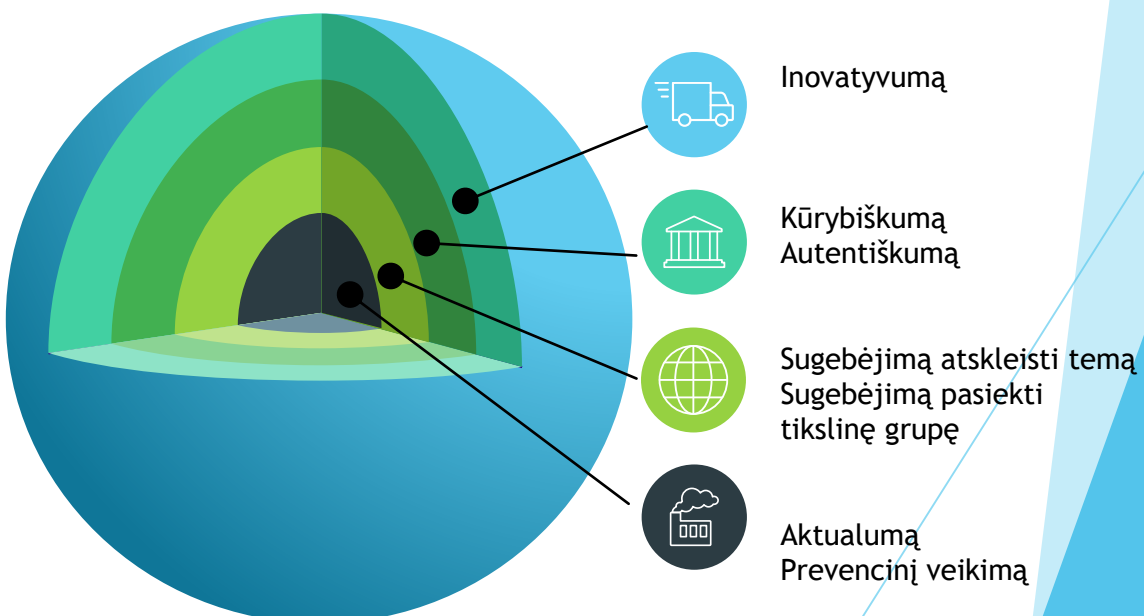

Stipri informacinė kampanija

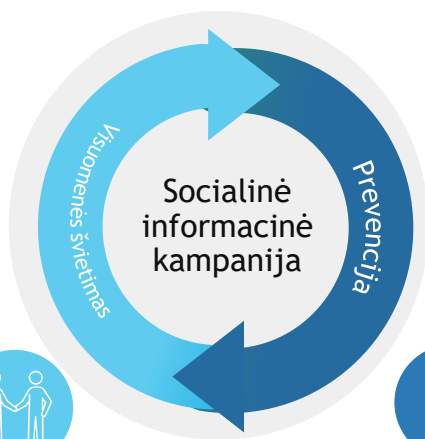

- Informacijos pateikimo būdai atitaikyti tikslinei grupei pasiekti
- Kampanija pradėta ir užbaigta teisingu laiku (kada galima pasiekti tikslinę grupę geriausiai)
- Atsižvelgiama į gerąją praktiką
- Visapusiškas ir gilus rezultatų įvertinimas

Kampanija vertinama pagal:

Socialinė informacinė kampanija

Plakatas

Idėja, kol kas, viešai neprieinama

Video

Idėja, kol kas, viešai neprieinama

Strateginė sklaida

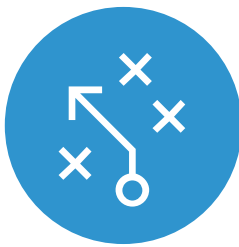
Idėja, kol kas, viešai neprieinama

1

Tiksliniai partneriai

- NVO
- Verslo partneriai
- Informacinės sklaidos partneriai
- Instituciniai partneriai

2

Tikslinės grupės

- Socialinę atskirtį patiriantys piliečiai
- Jaunimas
- Ieškantys darbo
- Didelis dėmesys skiriamas Kauno miesto ir Tauragės rajono savivaldybėms, atsižvelgiant į aukų skaičių

Kauno miesto savivaldybė

Informacinių prevencinių kampanijų pavyzdžiai

ŽINIŲ FORUMAS „PREKYBA ŽMONĖMIS: GLOBALIZACIJA, VERTYBĖS, SOCIALINĖ ATSKIRTIS IR PARTNERYSTĖS SVARBA“

Siekiant aktualizuoti problemą yra svarbu įvairių suinteresuotų šalių įsitraukimas ir sprendimo būdų ieškojimas diskusijos pagalba, todėl į LR Seime vykstantį žinių forumą buvo pakviesti LR Vyriausybės, LR Vidaus reikalų ministerijos, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (dalyvauti negalėjo), NVO, Policijos atstovai ir lietuvių bendruomenės Jungtinėje karalystėje pirmininkė.

Diskusija „Kova su prekyba žmonėmis - (ne) reikalingi nauji sprendimai“. Moderatoriai - žurnalistai, laidų vedėjai Aurimas Perednis ir Indrė Makaraitytė.

Programa

Seimo Pirmininko pavaduotoja **Irena Degutienė** - „Prekyba žmonėmis ir socialinė atskirtis“;

Vidaus reikalų ministras **Eimutis Misiūnas** - „Partnerystės svarba kovojant su prekyba žmonėmis“.

Pranešimai:

Vincentas Nicholsas, kardinolas (Jungtinė Karalystė) - „Prekyba žmonėmis ir žmogaus vertybės“;

Kevinas Hylandas - „Jungtinės Karalystės nepriklausomas kovos su šiuolaikine vergove komisaras: „partnerystės svarba“.

Dalia Asanavičiūtė, Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės pirmininkė - „Globalizacijos įtaka prekybai žmonėmis: lietuviai Jungtinėje Karalystėje“;

Po žinių forumo vykusioje spaudos konferencijoje buvo apibendrinti prieš tai diskutuoti svarbiausi elementai - Lietuvoje, kaip ir Jungtinėje Karalystėje, yra reikalinga turėti vieną atsakingą asmenį, kuris būtų Kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius, tačiau nebuvo galutinai apsispręsta, kuri institucija yra atsakinga už tokio asmens suradimą ir įgalinimą. Turint omenyje, kad Lietuva yra parlamentinė respublika, būtų tikslinga tokį žmogų įveikinti per LR Seimą.

Diskusijos dalyviai: kardinolas **Vincentas Nicholsas**, nepriklausomas kovos su šiuolaikine vergove komisaras **Kevinas Hylandas**, Seimo narys **Žygmantas Pavilionis**, Ministro Pirmininko patarėjas nacionalinio saugumo, užsienio ir vidaus politikos klausimais **Arnoldas Pikžirnis**, Vidaus reikalų ministerijos kancleris bei Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos pirmininkas **Algirdas Stončaitis**, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro direktorė dr. **Dalia Puidokienė**, Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės pirmininkė **Dalia Asanavičiūtė**, Policijos generalinio komisaro pavaduotojas **Edvardas Šileris**.

Vincentas Nicholsas, Kevinas Hylandas - Šv. Mortos grupės pradininkai

Bažnytinė prekybos žmonėmis prevencija - Siūlomos veiklos

01

- Nacionaliniu ir vietos lygmeniu bendradarbiauti su bendruomenės policininkais, NVO, kitais atstovais
 - a. Vieną kartą per mėnesį susitikti su visomis suinteresuotomis šalimis, kalbėti apie problemą ir kas vyksta, kaip ją spręsti, kur kreipti visų dėmesį
- Identifikuoti ir lankytis pas šeimas, kurios yra pažeidžiamos, matyti potencialias aukas
- Mažinti stigmą susijusią su aukomis nukentėjusiomis nuo prekybos žmonėmis nusikaltimo
 - a. Šviesti vyrus apie tai, kad visi gali būti aukos, kad tai nėra „ne vyriška“
 - b. Šviesti apie tai, kad prekybos žmonėmis auka, kuri padaro nusikalstamas veikas paveikta nusikaltėlių yra nepakaltinama
- Sudrausminti žmones, linkusius į nusikalstamas veikas

02

- Pasinaudoti savo sugebėjimais ir kontaktais, suvesti žmones kartu
- Sutelkti bendruomenę, kad padėtų identifikuoti probleminius žmones
- Nukreipti į kitas organizacijas, kurios padeda aukoms ar pažeidžiamiems žmonėms
 - a. Priklausomybę turinčius piliečius į AA, kitas programas
 - b. Jaunimo centrus, erdves

04

- Skatinti Savanorystę**
- Suformuoti savanorių grupę prevencijai
 - Apmokyti savanorius dėl prekybos žmonėmis prevencijos

03

- a. Šviesti parapijiečius apie prekybą žmonėmis nusikaltimą, jo grėsmes per mišias
- b. Mokyti parapijiečius kaip atpažinti netikrus darbo skelbimus
- c. Mokyti parapijiečius kaip atpažinti prekybos žmonėmis aukas
- d. Kalbėti apie tai, kodėl yra blogai pirkti vogtus daiktus, naudotis prostitucijos paslaugomis
- e. Užsiimti vaikų švietimu apie prekybą žmonėmis
- f. Užsiimti švietimu apie prekybą žmonėmis dalyvaujant kitose organizacijose, tokiose kaip „Lietuvos skautų sąjunga“

Kitos prevencinės veiklos

Socialinė informacinė kampanija ir mokymų parengimas užsienio lietuvių bendruomenėje

Tęstinumui ir vientisumui užtikrinti, buvo prisidėta prie užsienio lietuvių bendruomenių socialinės informacinės kampanijos užduočių formavimo.

„Vidaus reikalų ministerija skelbia projektų, skirtų prekybos žmonėmis prevencijai lietuvių bendruomenėse kitose valstybėse, konkursą. Juo siekama didinti bendruomenių informuotumą apie prekybą žmonėmis, šio nusikaltimo formas, pavojus bei grėsmes, nukentėjusių nuo šio nusikaltimo asmenų teises bei tokiems asmenims teikiamą pagalbą.“

<http://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/uzsienio-lietuviai-kviesiami-aktyviau-prisideti-prie-prekybos-zmonemis-prevencijos>

Konkurso tema - Prekybos žmonėmis prevencija lietuvių bendruomenėse užsienyje. Konkurso laimėjusio projekto rengėjui VRM skirs iki 10 000 eurų projektui įgyvendinti.“

Prisidėjimas prie *Task Force against Trafficking in Human Beings (TF-THB)* vykdomos socialinių tinklų kampanijos

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

Sandra.Galdikaite@kurkl.lt

Julius.Mite@kurkl.lt

+37060714266

+37060941728